

Turforslag i Allinge.

Samlet Aage Kure
November 2004

Tur 1.

Vi starter og slutter på Kirkeplads (se kryds).

Kirkeplads 4.

Købmandsforretningen ud mod Kirkeplads blev lukket i 2004.

Der er tale om en gammel avlsbrugerejendom. Den er formodentlig helt tilbage fra 1600 tallet. I den første brandtaksation i 1761 består Hans Niensens gård af 3 længer, stuehus på 9 fag der har facade til Kirkepladsen, en længe på 7 fag mod Kirkestræde og en længe på 2 fag mod Søndergade. Alle i bindingsværk og lervægge med stråtag. Længerne er sammenbyggede.

1793 – 1818 ejes gården af Thor Hansen Berg der var maler, skibstømmermand, grønlandsfarer samt borgerleutnant. Han blev gift med Anne Engeline Jensdatter Hammer, som indrettede længen i Kirkestræde til skole med privatundervisning. I stuelængen mod Kirkepladsen havde hun en krambod. Gården består nu af en stuelænge på 12 fag, 2 sidelænger på hver 6 fag. Alt opført i egebindingsværk med lervægge og stråtag.

I 1841 blev bygården med høkerbutik overtaget af Bodil Sophie Christendatter (1799-1875). Hun stammede fra Næstved og blev som tjenestepige i 1824 gift som 25-årig med den 64-årige skipper, avlsbruger og tidligere kaperkaptajn Mogens Nielsen Alling, som ejede bygården, der lå i Skomagergade 2. Ved hans død 5 år senere arvede hun en formue.

Hun giftede sig med den jævnaldrende smed Niels Kurts, der havde smedeforretning i Vestergade 5. Sammen overtog de Kirkepladsen 4. Smed Kurts døde i 1851. Hun videreførte købmandsforretningen. Hun blev nu kaldt madam Kurts. I 1856 blev købmandsgården overtaget af deres søn Mogens Ipsen Kurts, der også var løjtnant. Han blev gift i 1861 med Rosalia Hullegaard, født på 12 slg. Hullegaard i Olsker. Han udvidede forretningen med korn-, tømmerhandel og savskæreri. I 1861 omdøbte han forretningen, som nu kaldtes "Produkten". Han lod i 1861 opføre et 3½ etagers pakhus, som blev nedrevet i slutningen af 1980-erne, hvor daværende Favør indrettede parkeringsplads. I 1877 solgte han Produkten og flyttede til København. Produkten blev i 1886 overtaget af købmand og kaptajn Johan Conrad Koefoed, der også var kongelig udnævnt borgmester fra 1890 til 1900. I 1901 blev "Produkten" omdannet til et aktieselskab. I 1934 blev forretningen overtaget af købmand Ernst Mathias Bech, der i 1957 afløstes af sin søn Poul Bech, der i 1987 solgte til Favør. Senere blev navnet ændret til Superbedst og Spar. Fra 2004 ophørte købmandsforretning i ejendommen.

Johan Conrad Koefoed var en meget foretagsom mand. Udover at eje Produkten, indrettede han et dampsavskæreri på grunden på hjørnet af Kirkestræde og Brøndstræde. Han var kaptajn i Bornholms Væbning. Efter at have solgt Produkten byggede han en villa på Strandvejen 17. I 1905 købte han den først privatbil, der kom til at køre på Bornholm. Han var årsag til den første bilulykke på Bornholm med dødelig udgang. Det skete ud for Havnegade 43 (Colbergs villa). Det var første dag, at han havde bilen. Det var et hestekøretøj, hvor hestene blev bange for den nye automobil. Om den første bil, der skulle komme til Bornholm, skrev Bornholms Tidende d. 10. januar 1905: "Med Dampskibet hertil på tirsdag ventes et Automobil, og samme dag og følgende dage vil der blive foretaget Prøvekørsler.". I 1908 opførte han en cementstøbefabrik på en grund udstykket fra Bækkestræde 1 i Sandvig, hvor han fortrinsvis fremstillede cementtagsten. Fabrikken blev i 1923 overtaget af hans søn kaptajn K.E.S. Kofoed, der i 1933 nedlagde cementvarefabrikken og i stedet indrettede sodavandsfabrikken "Bornholm A/S". I dag er fabrikken nedlagt og ejendommen lagt ind under Strandgade 42.

Vi fortsætter ned ad Kirkestræde.

Kirkestræde 2

Det, der i dag hedder Kirkestræde 2, er den længe fra bygården Kirkeplads 4, der havde facade ud mod Kirkestræde.

Kirkestræde 2. Foto 1975: Robert Egevang.

Det var her, at Engeline Hammer o. år 1800 havde privat skoleundervisning og det var her, at madam Kurts omkring 1856 oprettede et af de første gæstgiverier i Allinge.

Kirkestræde 4.

Også her lå tidligere en bygård. Den første brandtaksation i 1761 taler om en 12 fag egebindingsværkslænge, hvor 6 fag var stuehus og 6 fag var ladehus, men allerede i 1817 udvidet til 9 fag stuehuslænge og 15 fag ladehuslænge.

Kirkestræde 1.

Også her har der ligget en gammel bygård.

Kirkestræde 1, til højre den gamle stuelænge til Kirkestræde 3. hvor der i 1821 indrettedes skole.

I 1817 bestod den af 3 længer egebindingsværk, lervægge og med stråtag. 10 fag stuehus og ladehuslænger på 3 og 5 fag, var da ejet af Johan Peter Grønbech, der udover at være avlsbruger også var brændevinsbrænder. I 2003 kaldes gården ”Vognporten”.

Kirkestræde 3 og 5.

Fra 1780-1801 boede bødker og bådebygger Jørgen Hansen her i nr. 3 og 5. Han giftede sig 2. gang med sin tjenestepige, som arvede ejendommen. Da hun døde kort efter, var det hendes brodersøn, der arvede ejendommen. Han var student. Da man i 1821 skulle starte den første borgerskole i Allinge, men endnu ikke var enige om, hvor man skulle bygge den nye skole, blev han ansat som lærer på betingelse af, at han selv skulle bruge sin stue som klasselokale, indtil man fik bygget den første skole på Kirkepladsen i 1825.

Billedet viser Kirkestræde 3 og 5 til højre og gavlen af nr. 2 (i dag nr. 4) til venstre. Det er postbud Hammer, der er på vej hjem

Først i 1837 opdeltes ejendommen i nr. 3 og 5. I 1905 var Kirkestræde 3 ejet af teglværksejer, købmand og avlsbruger Christian Pedersen Dam, som drev købmandsforretning her. Kirkestræde 5, som var et hus opført i 1837, var i 1905 ejet af Chr. Dams bror Hans Pedersen Dam. De

to brødre ejede ”Brødrene Dams Teglværk” også kaldet Allinge Teglværk, som de opførte i 1892 efter at Brogaardsværket var blevet nedlagt i 1890.

Se til højre:

Brøndstræde 1. Hofmanns gård.

Vi er nu fremme ved Brøndstræde 1, der blev opført i 1825, hvor det var en 8 fags bindingsværksslænge, hvoraf de 2 fag var ladehus.

Foran huset stod oprindeligt en af de den gang mange fællesbrønde. Herfra kunne de huse, der ikke selv havde brønd, hente vand. For at få kommunen til at bygge et vandværk, nævnte man det uheldige i, at denne brønd lå lige neden for kirkegården. Allinge fik først vandværk i 1911

samtidig med man fik et gasværk. Fra 1945-1983 var Brøndstræde 1 ejet af lægen Knud Henrik Hoffmann.

Drej lidt til venstre og derefter til højre.

Vi går nu videre ad Løsebækgade.

Løsebækgade 1.

Her lå i 1700 tallet en mindre bygård. I 1787 bestod gården af 2 længer. Stuehuset var på 8 fag (senere 9 fag), og ladehuset på 7 fag, syd for stuehuset.

Løsebækgade 1, lige efter at Produkten havde solgt lagerbygningen.

I den nuværende urtehave lå i sin tid en af byens kystskanser. I 1902 - 1973 var gården ejet af "Produkten", Kirkepladsen 4, som anvendte bygninger til lagerrum, og pladsen uden om til tømmerlager.

I 1973 lod en ny ejer længen syd for nuværende stuelænge nedrive. Det var også meningen, at stuelængen skulle rives ned. I mellemtiden købte guldsmed Peter Faber ejendommen og ønskede at istandsætte det gamle hus. Kommunen havde endvidere et gammelt ønske om at udvide vejen, hvor Østergade munder ud i Løsebækgade, hvilket afstedkom flytning af de to vestligste fag til den østlige ende. De to genopstillede fag i fortsætter den bornholmske tradition med salsstueindretning ovenpå en kælder. I stuehuset er bevaret mange spændende detaljer.

Løsebækgade 2.

Omkring 1895 har Bent Kjøller forevigt disse huse. I huset tv kan vi se på skiltet, at her ernærede Hansine Larsen sig med vask og strykning. Hun blev gift med Peder Chr. Dam i Kirkestræde 3. Da han døde i 1919 byggede hun Kirkestræde om og indrettede sommerpensionat i nr. 3. Ejendommen lige for var Løsebækbageriet. I den højre dør er det bagermester Hans Jensen Møller i mørkt tøj, medens hans hustru Karoline står i døren tv.

Også her var det oprindeligt en mindre landbrugsejendom. I 1761 var det en længe på 8 fag, heraf 5 som stuehus og 3 som ladehus. De fleste i Allinge mindes dog, at her lå et bageri indtil 1984.

Det var Hans Jensen Møllers far Jens Peter Møller (1818-1893), urmager, bagermester, folkemindesamler samt forfatter, der indrettede bageriet i en del af ejendommen. Han sad inde i bageriet ved ovnen og reparerede eller fremstillede ur. Han har lavet kirkeuret til Allinge kirke, hvor klokken aldrig bliver IX, da han har lavet en fejl i de romerske tal. Det var ham, der genfandt runestenen, den såkaldt Brogårdssten ved Svalhøj.

Løsebækgade - parkeringspladsen.

Her mellem Løsebækgade 1 og 3, hvor der nu er indrettet parkeringsplads, lå indtil 1872 to lerklinede bindingsværkshuse. Ved stormfloden i 1872 brød vandmasserne igennem de lerklinede vægge, men heldigvis lykkedes det at redde beboerne i sidste øjeblik.

Huset som lå nærmest nr. 1 var i 1862 optaget i brandkassen som et nyopført 5 fag bindingsværk med lervægge og stråtag, opført af skrædder Ole Jensen. Han boede her sammen med sin familie i 1872, hvor den omtalte stormflod ødelagde lervæggene, og det var i sidste øjeblik, at de blev reddet. Kommunen byttede grund med ham, og man gav ham en grund i Storegade 34, hvor han opførte et nyt hus, delvis med genbrug af materialer fra huset i Løsebækgade.

Huset, der lå nærmest Løsebækgade 3, blev i 1842 opført af Jacob Nielsen Holtoug, som var kusk for byskriver Garde og senere efterfølgeren Jacob Paludan i Løsebækgade 3. Det var et 4 fags lerklinet bindingsværkshus med tegltag, I 1872 var det ejet af Hans Peter Sonne, fisker og skibsroer. Sonne var enkemand, men boede her sammen med sin datter. Sonne byttede grund med kommunen og fik en grund i "Nørre Klipper", Toldbodstræde. Her opførte han et bindingsværkshus med genbrug af materialer fra det tidligere hus i Løsebækgade. Huset kan ses på matr. kort fra 1870 som matr. 181

Også et "lokum drev til sjøs" under stormfloden, antagelig hørte dette lokum, til et af disse huse. Dette lokum inspirerede overbibliotekar Stub-Jørgensen, der som stor dreng boede i Løsebækgade 22, til at skrive digtet "Lars Andersa Lokum".

Løsebækgade 4.

Her har der ligget en gammel mindre avlsbrugerejendom på 7 fag bindingsværk. Nuværende hus er opført o. 1856.

Løsebækgade 6.

I 1896 flytter gårdejer Chr. Bidstrup fra Lærkegård i Olsker og lader huset opføre. Samtidig overtager han jobbet som sparekassebogholder, hvor man endnu ikke har egne lokaler. Kontoret er dels her og dels i et lokale på Rådhuset, men i 1904 fik Sparekassen egne lokaler i Kirkestræde 2. I 1906 trak Bidstrup sig tilbage som sparekassebogholder.

Løsebækgade 6

Løsebækgade 8.

Det var forhenværende sandemand og gårdejer Christian Hullegaard fra 4 sg Skovgaard i Olsker, der lod huset opføre i 1858.

Billede fra o år 1900 af Løsebækgade 8-20.

Året efter udstykkede han en grund, hvor han opførte Løsebækgade 10. Det var hos Chr. Hullegård, at pastor P. C. Trandberg lejede et værelse, mens han var hjælpe-

præst hos pastor Bohr i Olsker/Allinge.

Løsebækgade 12 og 14.

Løsebækgade 14. Foto 1975: Robert Egevang

Her har der også ligget en gammel landbrugsejendom, hvor Jørgen Andersen Grønbech "af Løsebech" omkring 1770 opførte en ny 10 fags egebindingsværksstuelænge. Jørgen Andersen tog navnet Grønbech og blev derved stamfarer til den mindste af de 2 Grønbechslægter, som har deres start i Allinge-

Sandvig. Fra Løsebækgade 14 blev der i 1854 udstykket en grund, hvor man opførte Løsebækgade 12. Det var oprindeligt et 5 fag bindingsværkshus, som blev revet ned i 1913 og erstattet af nuværende hus. Se billede under Løsebækgade 8.

Løsebækgade 16 og 18.

Løsebækgade 16 og 18. Foto 1985: Robert Egevang.

Begge huse er ældre mindre landbrugsejendomme, som ved brandtaksationen i 1801 er omtalt som ejendomme bestående af 10 fag stuelænge, opført i bindingsværk med lerklinede vægge og stråtag, samt mod nord en 4 fag ladehuslænge. Begge ejendomme er dog ældre, antagelig fra 1. halvdel af 1700 årene.

I Løsebækgade 16 boede skibsbygger Hans Jørgen Pedersen fra 1886-1891, Her byggede han både, men nede ved Høiers Hotel på Allinge Havn byggede han bl.a. skonnerterne "Kristian", "Peter" og "Håbet".

Løsebækgade 3.

Gården er en af Allinges 4 byskrivergårde. Er i 1970 indrettet til "Pension Byskrivergården".

*Byskrivergården Løsebækgade 3.
Foto 1975. Robert Egevang.*

Den er en af de gamle bygårde fra 1600 årene. Den første byskriver, der overtog gården var Janus Andreas Garde, justitsråd, cand. jur., by-, herreds- og birkeskriver. Fra 24/1 1825 til 23/10 1835 i Hasle, Nørre Herred og Hammershus Birk. Derefter byfoged i Rønne.

Han var gift med Cathrine Kirstine Quistgaard. De havde en søn Hans Georg Friboe Garde, som var født i Allinge. Han blev den sidste kommandant på Christiansø, da fæstningen blev nedlagt i 1855. Det var hans datter, der broderede det meget fine guldbroderede alterklæde til kirken på Chr. Ø. H.G.F. Garde døde i 1885 som kontreadmiral medens han var på et middelhavstogt. Han ligger begravet på Malta.

Byskriver Garde solgte gården til sin efterfølger, Hans Jacob Paludan, by-, herreds- og birkeskriver fra 16/2 1836 til 14/1 1853. Tidligere var han fuldmægtig ved Sorø Amt. Han var gift med Jacobine Sophie Lønberg.

Det var her Frederik de. 7. og grevinde Danner overnattede i 1851.

Herefter blev gården overtaget af Niels Bjørn Grønbech, sømand og avlsbruger. Han udlånte salen til Trandbergs menighed i 1863. Ved bruddet mellem Trandberg og Christian Møller i 1867, tilsluttede han sig de "møllerske", og han blev prædikant i Luthersk Missionsforening. Senere rejste han til Amerika, hvor han blev præst i Iowa. Han var gift med Ane Cathrine Hullegaard, datter af Chr. Hullegaard, Løsebækgade 8.

I 1868 overtages ejendommen af Regine Amalie Grønbech, jomfru, der omdanner gården til "Hotelforretning". Omkring 1870 flytter Amalie til Sandvig og starter et gæstgiveri, der senere bliver Alexandersens Hotel.

Løsebækgade 20

*Løsebækgade 20 Næsgården.
Foto 1975: Robert Egevang.*

Sammen med Byskrivergården overfor er der tale om de 2 største bygårde i Løsebækgade. Der er tale om en gammel gård. Den første ejer, jeg har fundet, var Peder Grønbech. Det kan man læse om i hans fars bibel, hvor han skriver om, hvor hans sønner boede. Han ejede gården fra 1770-1806, og ejede også på det tidspunkt en del af Løsebækgade nr. 5, der ligger overfor.

Hans far var byskriver Michel Pedersen Grønbech, der er stamfader til den store Grønbechslægt. Senere var gården ejet af avlsbruger og fisker Johan Peter Olsen Grønbech. Han boede her, da Frederik den 7. overnattede i

Byskrivergården. Han druknede i 1867, men han kone boede her som enke i ca. 30 år under navnet Johan Olska.

Løsebækgade 5.

Løsebækgade 5, (den nordre længe). Foto 1975: Robert Egevang.

Det er en gammel avlsbrugerejendom fra 1700 årene. Udstykket fra Næsgaarden. I 1818-1849 boede Hans Peter Grønbech her, avlsbruger og efter 1849 enken Else Dorthea Vallentinsdatter Kaas. derefter i 1859 datteren Karen Dorthea Grønbech.

Gården havde på det tidspunkt 3 længer med bindingsværk og stråtag, Else Dorthea Kaas lod indrette en ny stuelænge i den nordre længe, som hidtil havde været stald, lade og lo. Resten af længerne er nu revet ned. Jorden blev overtaget af Næsgården.

I perioden 1864-1866 var huset ejet af Hans Christian Møller (1834-1907), som oprindeligt var smed i Ibsker. Han sluttede sig til pastor P. C. Trandberg, da Trandberg begyndte sin virksomhed på Bornholm, blev han ansat som prædikant for Nordbornholm, med missionsal i Løsebækgade 3. I 1864 brød han med Trandberg og stiftede det, der i dag hedder Luthers Missionsforening, også kaldet de "Møllerske". Huset blev nu kaldt "Præstegården". Huset har i 1890'erne været ejet af en slagter.

Vi går til højre op ad Fuglesangen.

Fuglesangen 7.

Billedet viser Fuglesangen 7.

Her i nr. 7 ses beboerne på billedet, der er taget omkring 1890. Det viser de 2 piger, søstrene Andrea Julie Kaas (f. 1877) og Agnes Kaas (f.1875). Andrea blev gift med møllersvend Julius Mikkelsen, og de fik sønnen professor Mikkelsen. Agnes Kaas blev gift med stenværksejer Jørgen Jørgensen, der opførte huset i Løsebækgade 22. De fik sønnen Chr. Stub Jørgensen. Pigerne var plejebørn hos skomager og

arbejdsmand Ole Hansen Stub og hans kone Waldine Andrea f. Kaas. Begge ses på billedet,

Fuglesangen 11, 13 og 15.

Billedet viser Fuglesangen 11-13 og 15 omkring år 1900.

Husene er ca. 200 år gamle. I Nr. 15 boede fra 1867-1918 vaskekonen Ane Cathrine Hammer. Den nederste del af Fuglesangen kaldtes den gang Ane Hammers

bakke. Før der kom gadeskilte op, var Fuglesangen en del af Vestergade og mødte her Østergade, som Løsebækgade den gang blev kaldt.

Vi går tilbage til Løsebækgade og til højre.

Der er nu 100 meter til Næs Badestrand et område med en spændende historie. Her har langt tilbage i tiden været render og strand, som blev benyttet som "havne" for fiskernes både.

Her, hvor der i dag er parkeringsplads, var der fra omkring 1905 til perioden under 1. verdenskrig en stenhuggerbane, som var ejet af stenhuggermester Jørgen Jørgensen, der boede i Løsebækgade 22. Her startede også badelivet i Allinge, og her har ligget flere badehuse.

Stranden ved Nordmandsrenden har før 1. verdenskrig været forbeholdt tyske turister.

Vi er nu fremme ved Åsbakken.

Åsbakken 1.

Da kunstmaleren Oluf Rude besluttede sig til at bo på Bornholm, opførte han her et hus med et atelier. Her boede han til 1929, men beholdt huset til sin død i 1957. I 1929 giftede han sig med fabrikant Louis Salomon Cohens enke Laura f. Henriksen og flyttede ind i "Havkatten", Åsbakken 15. Her opførte han også et atelier på toppen af Knuds Næs, som var en grund, der tilhørte "Havkatten". Laura Henriksen solgte Åsbakken 1 i 1960.

Senere ejere har benyttet huset som sommerbolig. En af dem har givet huset navnet "Thorstokken". Dette navn skyldes formodentligt, at den oprindelige byggegrund her sammen med nr. 3, og med jorden foran, i sin tid var ejet af Thor West, og kaldtes Thors Løkke. Thor West brugte en ilanddreven tømmerstok som gangbro over Løsebækken.

Åsbakken 5 og 7.

Billedet viser Epidemihuset, Åsbakken 5.

Knud Nielsen fra Sandvig opførte omkring 1699 Knuds Næs. Han opførte en 12 fags længe, bindingsværk, lervægge og stråtag. Heraf var 7 fag stuehus og 5 fag var ladehus. Han var gift med Johanne Olsdatter. Knud døde i 1744. Han ejede Knuds Løkke og Knuds Havn, som senere er kaldt Løsebæk havn. Gav også navn til Knuds Næs

1770 - 1801 ejes Åsbakken 5 af Andreas Michelsen Grønbech (1749-1787) søn af byskriver Michel Grønbech i Sandvig Han var gift med ovenstående Knud Nielsens barnebarn Anniche Hansdatter (1741-1801). Andreas Grønbech udvider Åsbakken 5, så den i 1791 er en 3-længet gård: stuelænge 9 fag, vestre længe 8 fag og søndre længe 4 fag, alt med stråtag og klinede vægge. Andreas var avlsbruger, fisker, og konstitueret kongelig toldbetjent, men døde af tyfus, Anniche blev gift 3 gange, sidste gang med Jens Andersen "Løsebech", avlsbruger og fisker. Det er ham, der omkring 1770 har bygget en ny stuelænge til den

gamle gård Løsebækgade 14. Efter at have giftet sig med Andreas Grønbechs enke tager han navnet Grønbech og bliver derved stamfader til Grønbech-familie nr. 2 i Allinge.

Ny ejer i 1827 – 1850 var Hans Frederik Jørgensen, fisker, slagter, og avlsbruger. Han sælger grunden med søndre længe 3 stolperum og et stolperum af vestre længe til arbejdsmand Hans Thorsen. Dette bliver starten til Åsbakken 7. I 1857 overtages Åsbakken 5 af hans svigersøn Frederik Hansen Kofoed, fisker og skibsroer. Han var gift med Maren Kristine Jørgensen, strikkekone. Huset hed også epidemihuset eller karantænehuset, fordi man her anbragte syge søfolk. der blev bragt i land, hvis man frygtede, at de havde en epidemisygdom. Familien flyttede så ud af huset. Overfor lå Knuds løkke, opkaldt efter første ejer Knud Nielsen. Her begravedes evt. døde fra epidemihuset, og det blev derfor også kaldt pestkirkegården. Her ligger antagelig også 16 russiske søfolk begravet, da Zar Peter den Store d. 20. august 1716 ilandbragte ca. 300-400 syge søfolk, som blev bragt til en teltplads syd for byen, hvor der var en bæk, der løb igennem. 16 søfolk døde. De blev begravet på pladsen. Knud Olsen, der boede i Åsbakken nr. 9 og Eva Clausen i nr. 7 har fortalt, at da savskærer Andreas Ludvig Dam fra Rønne i 1966 gravede ud til sine sommerhuse, som ligger på denne plads, fandt man knoglerester. På grunden er opført sommerhusene Åsbakken 2, 4, og 6.

I Åsbakken 5 boede fra 1932-1942 kunstmaler Søren Sørensen, som malede et spændende billede af madam Næstved, se omtalen under Grummeløkkegade 1.

Vi går tilbage til hjørnet af Åsbakken og Balran. Bemærk her, at i stendiget ved Balran 1 er der en hjørnestein, som er den sten, der bar hængslet til en af byens 3 byporte, hvor den ene af byportene var placeret i dette område.

Vi går tilbage og drejer til venstre ad Balran.

Balran.

Navnet har gaden fået, fordi tidligere var vejen ikke så jævn, som den er i dag. På grund af fremspringende klipper var vejen meget ujævn, og det betød, at hestevogne "baldrada", (larmede) når de kørte på denne vej.

Allinge Sygehus, bygget i 1910.

På hjørnet af Søndergade og Balran lå det tidligere Allinge Sygehus, som fungerede til 31/12 1997. I de sidste år fungerede det under navnet "Plejhjemmet Næs". I 2000-2003 fungerede bygningen som flygtningecenter.

Før sygehuset blev bygget i 1910, måtte man klare sig med amtssygehuset i Rønne, men det var kun i nødstilfælde. Så længe man kunne, lå man hjemme, og sygeplejerske fandtes i byen. Selv difteritis og tyfus klarede man hjemme. Skulle en epidemi opstå, eller søfolk der blev sat syge iland skulle i karantæne, havde man som nævnt epidemihuset og karantænehuset uden for byledet, i dag Åsbakken 5. Der var også en sygestue på Fattighuset, men her ville man nødtigt lægges ind.

Allinge-Sandvig Byforening har udgivet en bog om "Allinge Sygehus gennem 100 år" samlet af Elsebeth Maegaard.

Vi drejer nu til højre ad Søndergade.

Søndergade.

Vejen, der går til venstre hed også Søndergade indtil 1960'erne, men hed i gamle dage "Udlykjeväjn", idet den førte ud til "Udlykjerne". Vejen der fortsætter lige frem blev bygget i 1960'erne og hedder nu Søndergade, men vi går til højre.

Billedet forestiller Isakkerhus. Foto ca. 1900 Bent Kjøller

Området mellem Balran, Søndergade, Fuglesangen og Løsebækgade, kaldes også Møllebakken, hertil flyttedes byens stubmølle omkring 1820 og stod her indtil den blev ødelagt under stormen i 1872. I gamle dage hed højen "Tjivehøj". Dette navn skyldes, at det var birkets gamle rettersted, hvor dødsdømte blev halshugget. "Brodermordet i Sandvig" beretter om Hans Nielsen, der blev halshugget på Tyvehøj, dømt for at have slået sin bror ihjel.

Indtil begyndelsen af 1900-tallet, lå Møllebakken hen som ingenmandsland, og var en spændende tumleplads for drengene. Gamle Allingeboer mente at "Tyvehøjen eller Møllehøjen" var et sted, hvor farligt "Tøj" huserede, og hvor man kunne hente allehånde ulykker. I 1901 lå der et hus her på højen, hvor klippevæggen var gavl. Her boede en af byens originaler. Huset kaldtes Isakkerhus. Nu er området udstykket til private byggegrunde.

Søndergade 33.

Ejendommen er opført i 1863 af Hans Wevsten, der var møller på Tyvehøjsmøllen. Urmager Alfred Christian Martinus Mikkelsen indretter her i 1927 urmagerværksted og – butik, og der var urmagerforretning til 1950.

Søndergade 27, 29 og 31

I 1826 købte Hans Michael Grønbech et 4 fag bindingsværkshus med en Stubmølle. Sælgeren var Peder Nielsen, der også havde ejet Storegade 7, hvorfra han omkring 1820 havde flyttet Stubmøllen til Tyvehøj. Men læs mere om Tyvehøjsmøllen i artiklen "Møllerne i Allinge".

Billedet viser Søndergade 27, 29, 31. Foto 1975; Robert Egevang.

Allerede i 1827 lod Michel Grønbech udstykke en grund fra nr. 27, som nu er nr. 29 og 31 og han opførte her et 5 fag egebindingsværkshus med lerklinede vægge. Senere har ejere af Stubmøllen boet her, eller i Fuglesangen 4. Stubmøllen blev ødelagt under stormen i 1872, og dermed forsvandt Allinges sidste stubmølle.

Søndergade 25.

1827 – 1833. Karen Grønbech (1770-1843), spindekone, enke 1822 efter fisker Ole Hansen Alling (1781-1822) Nørregade 45, også kaldt Hald efter et familiemedlem Rasmus Nielsen Hald, ligesom han blev kaldt Snedker.

Søndergade 23. Phillip Henning Rasch 10 slg i Olsker har i 1844 opført et 4 fag stort hus, bindingsværk med dels klinede og dels murede vægge og tegltag, som han sælger til næste ejer.

Søndergade 22. Margrethe Larsen, spindekone, enke efter Ole Kjøller. opfører i 1827 et 3 fag bindingsværkshus med lervægge og stråtag

Søndergade 19.

I 1875 forærede skipper Jens Michael Grønbech, som boede i Løsebækgade 14, denne grund med et gammelt hus til Luthers Missionsforening.

"Møllers Missionshus". Foto 1975: Robert Egevang

Dette blev omkring år 1900 bygget om, så det fik gavlen ud mod Søndergade. Huset var det første Missionshus i Allinge. Før ombygningen havde huset, der havde facade ud mod Søndergade, rullegardiner med motiver f.eks. fra Rosenborg, Her hvor Søndergade og Grummeløkkegade mødes lå en af byen brønde, der den gang var en vippebrønd.

Grummeløkkegade 12.

Her lige overfor "Møllers hus" har vi Grummeløkkegade 12. Det var enken Karen Piil f. Hillbrandt, der lod dette hus opføre i 1840. Hun var gift med glarmester Christen Christensen Piil. De fik en søn Johan Hansen f. 1822, som har skrevet bogen "En Bornholmsk Håndværkers Erindringer". Heri skriver han om sin barndom i Allinge, der giver et spændende billede af livet i Allinge omkring 1830.

Grummeløkkegade 12.

Læg mærke til fællesbrønden foran huset.

Søndergade 10.

I 1760 ejes huset af Niels Olsen Hoby. Det er en 5 fags egebindingsværk stuelænge med lervægge og stråtag, 3 fag beboelse og 2 fag er ladehus. 1765 overtages det af Diderich Ipsen, daglønner, samt møller fra 1793, hvor han af Jens

Sahlgren købte en stubmølle umiddelbart sydvest for byen. Senere tilhører møllen ejeren af Storegade 7 og herefter flyttes møllen til Tyvehøjen. Stuelængen er nu på 6 fag og vesten til en ladelænge på 2 fag, egebindingsværk og stråtag, lervægge for begge længer. I 1908 overtages ejendommen Søndergade 10 af Sophus Christian Nielsen, bagermester. Han renoverer og bygger om. 3 værelser til bolig, samt bagerbutik med 2 vinduer. En sidebygning indrettes til bageri. Nr. 10 er nu opført med grundmur. Omkring 1979 indrettedes der møntvaskeri. Nu er hele bygningen bolig.

Søndergade 10 og 12.

*Foto 1975: Robert Egevang.
Den gamle bygning i nr. 10 er revet ned,
og der er nu bagerforretning.*

I 1810 udstykkes fra nr. 10 nr. 12 a og i 1876 nr. 12 b. Nr. 12 kaldes også Hjulmagergården. Her var o. 1900 karetmagerværksted.

Søndergade 7.

I 2004 er det en forholdsvis ny bygning, som rummer Allinge Lægehus. Men før denne bygning blev opført, lå der her en mindre avlsbrugerejendom. 1855–1875 ejedes gården af Georg Wilhelm Hansen, cancelliraad, by-, herreds- og birkeskriver, byfoged samt første kongelig udnævnte borgmester i Allinge-Sandvig. Gården kaldtes ”den nye Byskrivergård” (den 4. i Allinge).

Billedet viser til højre Søndergade 7 og til venstre Søndergade 10-12 og 14. I midten Søndergade 6. År 1900.

Fra 1896 til 1905 var huset ejet af sagfører Anthon Pedersen, og kaldtes nu ”Sagførergården” Han var også sagfører i Rønne. Hans store hobby var amatørfotofering, og på dette felt var han en stor kunstner. Han erhvervede mange præmier og medaljer ved forskellige fotoudstillinger i Tyskland og England for sine poetiske studie billeder. Hans mor havde indrettet

en modeforretning i ejendommen. Hun syede hatte og kyser samt solgte broderimønstre og kjoletøj.

I 1914 blev gården overtaget af Hammersholm Granitværk A/S som i 1919 blev overtaget af Møller & Handberg, der på de nærliggende jorder (nu børnehaven) indrettede en stenhuggebane.

Vi går nu til venstre op ad gænet til Grummeløkkegade 1.

Søndergade 8.

Huset ligger bag Søndergade 10 med udgang til gænet, der fører op til Grummeløkkegade,

Det er politibetjent og dannebrogsmænd Peter Frederiksen, der ses på billedet. Det var Peter Frederiksen, der lod huset opføre i 1876 og boede her til sin død i 1941.

Grummeløkkegade 1. – Madam Næstveds hus.

Det hus vi ser på billedet er bygget før 1760. I 1873 blev det overtaget af stenhugger Hans Jørgen Næstved, der var forlovet med Elisabeth Kristine Lund

I 1929 blev Elisabeth enke og blev kaldt madam Næstved, og hun boede her til sin død i 1938,

I Allinge holdt man i næsten alle huse alskens fjerkræ, og ofte også en gris. I den ene ende af huset havde hun sin slet vedligeholdte bolig, og i den anden ende holdt hun høns, gæs og ænder, men som tiden

gik, flyttede dyrene mere ind i beboelsen.

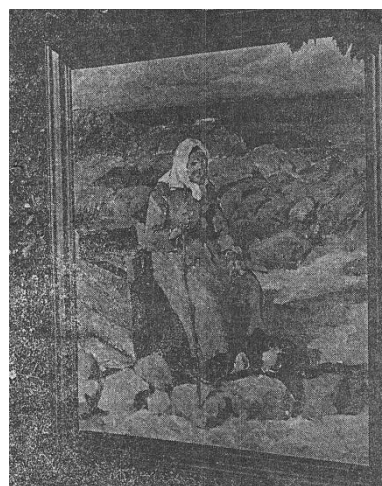
Hver morgen lukkede hun dyrene ud og drev dem til stranden, hvor de gik hele dagen. Inden madam Næstved gik hjem, satte hun sig altid en stund på klippen, og gik derefter hjem, medens hendes dyr fik lov at løbe rundt på stranden. Når dagen var omme, kom de altid hjem til madam Næstved hus.

I Åsbakken 5 – Epidemihuset – boede, i årene 1932-1942, kunstmaleren Søren Sørensen. Han har malet et billede af madam Næstved medens hun sidder og hviler sig på klipperne

neden for sit hus .

Madam Næstved med sine ænder ved klippestien.

Søren Sørensens maleri.

Vi går tilbage til Søndergade.

Søndergade 5.

Her har også ligget en gammel bygård. Den lå der allerede før 1. brandtaksation i 1736. I brandtaksten 1761 bestod gården af 22 fag egebindingsværk med lervægge og stråtag. Heraf 10 fag stuehus og resten ladehus.

Søndergade 5. Foto: Robert Egevang 1975.

I 1870 – 1895 boede her avlsbruger Hans Jørgen Hansen Holm. I brandtaksten 1867 har gården 4 bindingsværkslænger med klinede vægge, men alle med tegltag. 14 fag stuehus, mens de øvrige længer er 5, 9 og 2 fag. I 1882 søges om opførelse af nyt stuehus, som bliver grundmuret. Holm blev kaldt Gammel-Holm. En ung mand på den anden side, som også hed Holm, blev kaldt Ny-Holm. Efterfølgeren hed Caspersen og nu kaldtes gården Caspersens gård.

Søndergade 4 og 6.

Huset blev opført omkring år 1755 for Lars Hansen Mahler (1728-1789), der dette år tiltrådte stillingen som kapellan og hjælpepræst i Olsker, hvor hans far var sognepræst. Det var en af de første privathuse i Allinge, der fra starten blev forsynet med tegltag.

Søndergade 4 og 6. Foto omkring 1900.

Endvidere var bindingsværket særligt gedigent og givetvis forsynet med fodtømmer). Indretningen må også have været fornemmere, eftersom bygningens fag i 1767 blev vurderet dobbelt så højt som byens øvrige nye huse. Endnu vidner en kraftig, svungen gavlknaegt om det rigere udstyr. Huset var da 11 fag stort. Desuden var der en 3 fag stor ladelænge ”synden til” med tag af strå.

På Hammers kort fra 1746-50 ses den endnu ubebyggede grund i byens udkant, umiddelbart syd for Storegade 1. Søndergade 4 er blandt de ældst bevarede i byen. Tavlerne var fra starten lerklinede. Da faderen døde i 1759 blev Lars Hansen Mahler sognepræst i Allinge-Olsker og flyttede til Præstegården i Olsker, men han lejede bygningerne ud. Han beholdt dog et par lokaler til brug ved kirkelige tjenester i Allinge. Således boede byskriver Friedrich Faver (o. 1714-87) eksempelvis til leje her. Gården indskrives sig således i historien som en af byens 4 Byskrivergårde. Lars Hansen Mahler var sognepræst i Allinge Olsker til 1786, da han blev sognepræst i Aaker, hvor han døde i 1789. Han beholdt dog gården medens han var i Aaker, og enken Johanne Marie Randers beholdt gården til 1790.

En senere ejer fra 1822–1830 var Peder Jørgen Kofoed (1803-1881), gift i 1821 med Margrethe Kirstine Nielsdatter Hammer(1798-1869) fra Strandgade 10 i Sandvig. De blev senere skilt, og han blev gift igen. Gravstenen over ham og hans kone nr. 2, er bevaret på den gamle kirkegård, se omtalen af Allinge gamle Kirkegaard under tur 4. Etatsrådsinde Marie Kofoed var hans faster. Hun hjalp ham med huskøbet. Han var kun 17 år, da han giftede

sig med Margrethe. Af den grund så han i disse år ikke forældrene på Hammersholm, skrev Prins Christian Frederik i sin rejsejournal i forbindelse med sit besøg i Allinge i 1824. I 1830 overtog Peter Jørgen Kofoed Hammersholm, og forældrene flyttede ind i Søndergade 4. Her døde faderen 2 år efter. Alt tyder på, at Peder J. Kofoed lejede en del af beboelsen ud til den daværende byskriver Johannes Jacobi Jacobsen. Prins Christian fortæller i sin rejsejournal om besøget i Allinge, både om besøget hos Konsul Jens Hjorth, der boede i det dengang værende nabohus: Storegade 1, og at han spiste frokost hos byskriver Jacobsen samme dag. Til bords havde prinsen byskriverens kone, om hvem han bagefter beretter i dagbogen "Hun klagede stakkels Kone over hendes slette Bopæl der paa stedet, idet de maa leje sig ind i et maadeligt kvarter, Deres Omstændigheder er nok ringe". I 1826 flyttede byskriver Jacobsen til Hasle, hvor han var udnævnt til by-, herreds-, og – birkefoged. Senere opdeles ejendommen i Søndergade 4 og 6.

Nr. 4 blev revet ned i oktober 2014.

Søndergade 2.

Huset er i 1896 opført som et 4 fag grundmuret hus. I år 1900 bliver det overtaget af Allinges første Apoteker Julius Andreas Wael, som opfører en sidebygning med gavlen ud til gaden. Det er en 6 fags grundmuret sidebygning med skifertag, der indrettes til apotek og laboratorium m.v. Siden har bygningen fungeret som byens Apotek. Apoteket blev i 2004 flyttet til Kirkegade 13.

Søndergade 2.

Søndergade 1 og 3.

Pakhuset i 3 etager i forgrunden tilhørte købmandsforretningen Kirkepladsen 4, og blev opført 1863 af købmand Mogens Ibsen Kurts.

De efterfølgende huse der ses på billedet er Søndergade 1 og 3, som begge stammer fra ca. 1770. Nr. 1 er senere ombygget med skalmur. Nr.3 har bevaret bindingsværket.

Købmand Kurts pakhus i Søndergade.

Vi er nu tilbage på Kirkepladsen, hvor tur 1 slutter.

*Opdateret af
Niels Westh og Anders Koefoed Larsen
den 19/4 2021.*